

Наталія Вовчаста,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОГО ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

У статті висвітлено готовність майбутніх фахівців цивільного захисту до іншомовної професійної діяльності та визначено її структурні компоненти: стимулювально-мотиваційний (передбачає сформованість пізнавальних потреб та інтересів), когнітивно-структурний (спрямований на здобуття і збагачення інформації та вмінь оперувати нею), діяльнісно-особистісний (формуються в процесі виконання вправ та практичних робіт), узагальнюючий компонент (поєднує три основні компоненти і показує їхні взаємозв'язки).

Ключові слова: професійне спілкування, фахівець, цивільний захист, готовність, компонент.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Основним чинником у здобутті якісної освіти є досконала мовна політика держави. Сучасна молода людина зобов'язана володіти не лише державною мовою, а й однією – двома іноземними, оскільки сьогодні статус іноземних мов стрімко зростає, а їх вивчення стає вимогою часу. Суспільство потребує висококваліфікованих фахівців із знанням іноземних мов, професіоналів, готових до гідної участі у міжнародному співробітництві. Структурна перебудова, оновлення тенденцій і напрямів подальшого розвитку країни спонукають до активізації творчого пошуку ефективних форм і методів організації навчального процесу, трансформації його змісту, якісного удосконалення форм і методів іншомовної підготовки працівників Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

Найважливішою проблемою, яка повинна бути вирішена в теорії та практиці при навчанні іноземним мовам в полікультурному середовищі, є організація цього процесу, яка забезпечує вивчення іноземних мов як феномену національної культури інших народів через усвідомлення відмінностей менталітету народів, мови яких вивчаються. Це сприяє вирішенню багатьох

проблем міжкультурної комунікації. Стимулювання розвитку, потреби в цілеспрямованості, самостійності, формування відповідних психологічних якостей необхідні людині в умовах інформаційного суспільства. В цьому контексті важливою є готовність особистості до професійної іншомовної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблем та на які опирається автор. Дослідженням готовності займалися А. Асмолов, М. Дьяченко, К. Дурай-Новакова, А. Ліненко, Г. Локарева, Н. Мойсеюк, В. Сластьонін, зокрема готовність до діяльності в екстремальних умовах вивчали О. Бикова, М. Дяченко, Л. Кандибович, М. Козяр, Т. Ткаченко, В. Пономаренко, В. Пліско, Я. Повзик, О. Самонов та ін. Основи професійного спілкування досліджували Л. Барановська, Т. Гриценко, О. Куліш, Г. Мешко, О. Мисечко, А. Москаленко, Ю. Ніколаєнко, І. Радомський, Н. Соболев. Дослідження методики навчання іноземних мов висвітлено у працях таких науковців як Н. Басай, О. Бігич, Ю. Бориско, Н. Гальскова, Л. Морська, В. Плахотник, В. Редько, Г. Рогова, Н. Склярєнко та ін., формування іншомовної компетентності розглядали Н. Микитенко, Л. Маслак, М. Прадівляний, Т. Брик та ін.

Метою статті є обґрунтування сутності готовності до іншомовного спілкування та визначення її компонентного складу її для майбутніх фахівців цивільного захисту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підготовка виступає засобом формування готовності особистості до діяльності, а «готовність є результатом і показником якості підготовки і реалізується та перевіряється у діяльності; діяльність виступає метою підготовки і водночас виконує функції її регулювання й корекції, а також у відповідності їх структурних компонентів» [4, с.64].

Готовність до діяльності – одна з інтегральних характеристик особистості, спроможність фахівця досягти певного результату в заданих умовах. «Готовність до конкретної професійної діяльності залежить від

сформованості психологічної структури діяльності та психологічних характеристик суб'єктів праці, професійного статусу» [11, с.315]. Готовність до професійної діяльності можна розглядати «як цілісне стійке утворення, що мобілізує особистість на включення до діяльності. Вона не є вродженою, а виникає в результаті певного досвіду людини, заснованого на формуванні її позитивного ставлення до означеної діяльності, усвідомлення мотивів і потреби в ній, об'єктивації її предмета та способів взаємодії з ними» [8, с. 412]. К. Платонов трактує готовність як суб'єктивний стан особи, здатний до результативного забезпечення професійної діяльності [9, с. 255]. А. Ковальов розглядає готовність до діяльності як стійку властивість особи [6, с. 256]. Л. Кондрашова визначає готовність як «складне сполучення психічних особливостей та моральних якостей особистості, які становлять основу установки на усвідомлення функцій праці, професійної позиції, оптимальних способів діяльності, співвіднесення своїх здібностей з подоланням труднощів, які виникають при вирішенні професійних завдань та досягненні спланованих результатів» [7, с. 9]. На думку В. Сластьоніна [10, с. 120-167], готовність – це внутрішній стан (здатність) цілісної особистості, ознака професійної кваліфікації, а також результат цілеспрямованої підготовки.

К. Дурай-Новакова в структурі професійної готовності як цілісного явища розрізняє: мотиваційний компонент (професійно значимі потреби, інтереси та мотиви професійної діяльності); орієнтаційно-пізнавально-оціночний компонент (знання та уявлення про зміст професії, вимоги до професійних обов'язків, вирішення професійних завдань, самооцінка професійної підготовленості); емоційно-вольовий компонент (почуття відповідальності за результати діяльності, самоконтроль, вміння керувати діями, з яких складається виконання професійних обов'язків); операційно-дієвий компонент (мобілізація та актуалізація професійних знань, умінь та навичок, адаптація їх до вимог професійних умов діяльності); настановчо-поведінковий компонент (налаштування на отримання доброї роботи) [5, с. 32].

Різні автори виділяють у складі готовності до діяльності як в системно-структурній освіті різні компоненти (види).

Трактуючи готовність до іншомовної професійної діяльності як одну із інтегральних характеристик особистості майбутніх фахівців цивільного захисту, нами визначено основні структурні компоненти, сформованість яких у сукупності формує означену готовність.

Стимулювально-мотиваційний компонент передбачає наявність рівня сформованості в майбутніх фахівців цивільного захисту пізнавальних потреб та інтересів, а також вольових якостей, спрямованих розвиток іншомовної підготовки. Поняттям «мотивація» у психолого-педагогічній науці позначається процес, внаслідок якого певна діяльність набуває для індивіда необхідного особистого значення, створює стійкість його інтересу до неї і перетворює зовні задану мету діяльності у внутрішню потребу особистості. Інтерес має важливе значення у здійсненні будь-якої діяльності людини: «він є одним із найбільших суттєвих стимулів набуття знань, розширення світогляду, здійснення самоосвіти. Наявність такого інтересу є головною психологічною передумовою позитивного ставлення до навчальної, дослідницької діяльності» [3, с. 73]. Функція стимулювально-мотиваційного компоненту полягає в стимулюванні особистісно значущого ставлення до об'єкту та предмету діяльності майбутніх фахівців цивільного захисту. До стимулювально-мотиваційного компоненту входить: сформованість мотивів особистісно орієнтованої професійної діяльності як запоруки власної самореалізації і саморозвитку; зацікавленість іноземною мовою як важливим джерелом фахових потреб, особистісного росту, стійкий інтерес до творчого підходу тощо. Стимулювально-мотиваційний компонент є системоутворюючим для формування готовності до іншомовної діяльності і визначає усвідомлення студентами важливості та значимості варіативного застосування змісту, методів та форм організації навчально-пізнавальної діяльності.

Критеріями сформованості мотиваційного компонента є: орієнтація на інтереси професійної діяльності, її кінцеві результати; орієнтація на себе,

прагнення до реалізації власних можливостей, здібностей, особистісних якостей (когнітивних змін); ступінь активності і самостійності розумової діяльності, а саме: опрацювання професійно-орієнтованих іншомовних джерел та здатність застосовувати їх у своїй професійній діяльності; мобілізація власної компетенції шляхом спостереження, інтерпретації результатів спостереження, запам'ятовування та поповнення лексичного та граматичного матеріалу та здатність до ділових комунікацій у професійній сфері, знання основ ділового спілкування, ведення службової документації, навички роботи в команді [2, с. 59-60].

Цей компонент задає вимоги до майбутніх фахівців цивільного захисту в контексті іншомовної підготовки, а саме:

виокремлення у підготовці майбутніх фахівців цивільного захисту культурологічного змісту, спрямованого на формування готовності до міжкультурного спілкування;

забезпечення системи міжкультурних знань та вмінь майбутніх фахівців цивільного захисту у процесі навчання та виховання;

розробку нових, нетрадиційних, педагогічно доцільних і дидактично-обґрунтованих способів і прийомів навчання іноземної мови;

спрямування змісту освіти майбутніх фахівців цивільного захисту на інтеграцію навчальної, наукової і практичної діяльності студентів та курсантів;

урахування гуманістичного значення професійної діяльності майбутніх фахівців цивільного захисту як ціннісного опанування культури спілкування, взаємоповаги, толерантності тощо;

усвідомлення, що міжнародні види діяльності пов'язані з покращенням міжнародних відносин, переходом до співробітництва та порозуміння;

формування професійно-важливих якостей і властивостей фахівця цивільного захисту, спрямованих на реалізацію іншомовного спілкування у майбутній професійній діяльності.

Когнітивно-структурний компонент забезпечує знаннями. Дія когнітивно-структурного компоненту спрямована на здобуття і збагачення

інформації про сутність і структуру іншомовної діяльності, її функції, на реалізацію вмінь оперувати інформацією. Когнітивно-структурний компонент має допомогти створити умови для постійного вдосконалення знань та навичок, застосовуючи для цього різноманітні джерела інформації. Когнітивно-структурний компонент включає систему провідних знань і способів навчання. Результатом реалізації цього компоненту є: орієнтація в теоретичних питаннях цивільного захисту; формування уявлень про іншомовну підготовку як професійне явище; орієнтація в теоретичних питаннях іншомовної підготовки; оволодіння знаннями з іноземної мови як розвиток та саморозвиток особистості. У структурі готовності цей компонент сповіщає про найголовніші умови професійної діяльності, абстрагує їх від другорядних умов з метою конкретизації дій, забезпечує наявність знань і вмінь, що розглядаються через призму сприйняття, пам'яті, мислення, світосприймання оточуючого, вміння користуватись інформаційними джерелами. Основні критерії сформованості когнітивно-структурного компонента: уміння систематизувати зміст навчального матеріалу; уміння виділяти елементи знань, що мають професійну спрямованість; уміння знаходити у змісті навчального матеріалу суперечності і моделювати їх подолання; опрацювання іншомовних джерел з метою отримання інформації, що необхідна для вирішення певних завдань професійно-виробничої діяльності; працювати з контрактами, релізами про партнерство, результатами патентного пошуку, рекламою з метою врегулювання виробничих питань.

Когнітивно-структурний компонент забезпечує інформаційну готовність до іншомовної професійної діяльності майбутніх фахівців цивільного захисту, а саме:

- лексико-граматичний мінімум із даної галузі
- знання про норми спілкування в країнах мови, яка вивчається;
- інтерес до розширення професійного досвіду іншомовної діяльності;
- досвід розпізнавання норм висловлювання професійного характеру;
- варіювання мовного висловлювання;

вільного використання тезауруса професійних понять;
розуміння і продукування іншомовного тексту професійного профілю.

Діяльнісно-особистісний компонент виявляється через уміння визначити найголовніші прийоми і способи іншомовної професійної діяльності, через оволодіння методами і навичками. Вони формуються в процесі виконання вправ та практичних робіт, написанні рефератів, курсових і дипломних робіт, проходженні переддипломної практики тощо. Результатом діяльнісно-особистісного компоненту є те, що: актуалізуються іншомовні професійні уміння; виявляється позитивне ставлення до іноземної мови і включення її у професійну діяльність; упевненість у своїх можливостях, прагнення до самовираження, самореалізації, особистісний саморозвиток; активність в іншомовній діяльності у поєднанні з ініціативністю, самостійністю тощо. Критерієм сформованості діяльнісно-особистісного компонента є показники спроможності майбутніх фахівців цивільного захисту за низкою вмінь, якими вони повинні оволодіти.

Студент повинен вміти:

проводити обговорення проблем загальнонаукового та професійно-орієнтованого характеру, що має на меті досягнення порозуміння в процесі повсякденних і ділових контактів (ділових зустрічей, нарад тощо) з метою отримання інформації, необхідної для вирішення певних завдань;

розуміти монологічне повідомлення в рамках визначеної сфери й ситуації спілкування;

будувати діалог за змістом тексту;

робити записи, виписки, складати план тексту, письмове повідомлення, що відображає певний комунікативний намір;

вести ділове листування, використовуючи фонові культурологічні та країнознавчі знання;

фіксувати інформацію, отриману під час читання тексту;

реалізувати комунікативні наміри на письмі [1, с. 5-7].

Сформованість діяльнісно-особистісного компонента забезпечує діяльнісну готовність до іншомовної професійної діяльності майбутніх фахівців цивільного захисту, а саме:

вироблення позитивного ставлення до народу-носія іноземної мови, іншомовної культури;

іншомовна складова професійної діяльності суттєво розширює можливості і сприяє підвищенню професійного рівня майбутніх фахівців цивільного захисту;

наявність умінь конструктивного характеру, які ведуть до розвитку, поглиблення та розширення іншомовної компетентності;

розуміння значущості іноземної мови, як процесу обміну професійною інформацією;

усвідомлення загальнопрофесійної функції іншомовного спілкування у процесі фахової діяльності.

Узагальнюючий компонент органічно поєднує три основні компоненти та показує взаємозв'язки між ними, що необхідно для подальшого об'єднання компонентів у цілісну систему. Структурно узагальнюючий компонент містить:

1. Формування позитивної мотивації до вивчення іноземної мови у майбутніх фахівців цивільного захисту.

2. Формування іншомовної інформаційної готовності (знань) у майбутніх фахівців цивільного захисту.

3. Формування іншомовної діяльнісної готовності (умінь та навичок) майбутніх фахівців цивільного захисту.

4. Формування системи іншомовної компетентності у майбутніх фахівців цивільного захисту (знання, уміння, навички, цінності).

Висновки, дослідження, перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, іншомовна компетентність фахівця цивільного захисту є важливою складовою професійної освіти. Володіння іноземними мовами сприяє розвитку особистості майбутнього фахівця цивільного захисту, його здатності застосовувати знання та уміння у професійній діяльності.

Наявність варіативних курсів іноземної мови і забезпечення професійної спрямованості вивчення іноземної мови у вищих навчальних закладах передбачає орієнтацію навчальних курсів іноземних мов на практичні потреби. Готовність до іншомовного професійного спілкування майбутніх фахівців цивільного захисту визначається сформованістю стимуляційно-мотиваційного, когнітивно-структурного, діяльнісно-особистісного та узагальнюючого компонентів. До подальших напрямів дослідження відносимо аналіз можливостей викладання низки фахових дисциплін іноземними мовами для майбутніх фахівців цивільного захисту.

Список використаної літератури

1. Вовчаста, Н. Я. Робоча програма навчальної дисципліни 1701 Іноземна мова (за професійним спрямуванням) напрям підготовки 6.170201 «Цивільний захист», ЛДУ БЖД. 2013. – С. 5-7.
2. Галузевий стандарт вищої освіти України. Освітньо-кваліфікаційна характеристика бакалавра. Галузь знань 1702 «Цивільна безпека». Напрямок підготовки 6.170201 «Цивільний захист». – С.59-60.
3. Горкуненко, П. П. Підготовка студентів педагогічного коледжу до науково-дослідної роботи: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Горкуненко Петро Петрович. – Вінниця, 2007. – с.73
4. Дубасенюк, О. А. Теорія і практика професійної виховної діяльності педагога: Монографія. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2005. – С. 64.
5. Дурай-Новакова, К. М. Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности: автореф. дис. на соискание науч. степени доктора пед. наук: спец. 13.00.04 «Теория и методика профессионального обучения» / К. М. Дурай-Новакова. – М., 1983. – 32 с.
6. Ковальов, А. Г. Личность воспитывает себя / А. Г. Ковальов. – М. : Политиздат, 1983. – 256 с.
7. Кондрашова, Л. В. Морально-психологічна готовність студента до вчительської діяльності. – К. : Вища школа, 1987. – С. 9.

8. Линенко, А. Ф. Теория и практика формирования готовности студентов педагогических вузов к профессиональной деятельности. дис... д-ра пед.наук: 13.00.04 / Линенко А. Ф. – К., 1996. – 412 с.

9. Платонов, К. К. Структура и развитие личности / К. К. Платонов. – М. : Просвещение, 1986. – 255 с.

10. Слостенин, В. А. Профессиональная готовность учителя к воспитательной работе: содержание, структура, функционирование /В. А. Слостенин //Профессиональная подготовка учителя в системе высшего педагогического образования. – М. : Просвещение, 1982. – С.120-167.

11. Шадриков В. Д. Деятельность и способности / В. Д. Шадриков. – М. : 1994. – 315 с.

Рецензент – кандидат педагогических наук, профессор Коваль М. С.

Стаття надійшла до редакції 4.05.2016

Вовчиста Н. Я. Формирование готовности к профессиональному иноязычному общению будущих специалистов гражданской защиты

В статье освещены готовность будущих специалистов гражданской защиты к иноязычной профессиональной деятельности. Определены основные структурные компоненты: стимулирующе-мотивационный (предусматривает сформированность познавательных потребностей и интересов), когнитивно-структурный (направленный на получение и обогащения информации ,а также умение оперировать), деятельно-личностный (формируются в процессе выполнения упражнений и практических работ), обобщающий (объединяет три основных компонента и показывает их взаимосвязь).

Ключевые слова: профессиональное общение, специалист, гражданская защита, готовность, компонент.

Vovchasta N. Ya. Forming preparedness for professional foreign communication of future civil defense specialists

The preparedness of future civil defense specialists to the professional activity is explained in the article. A young man in modern society must know not only the official language, but one or two foreign languages. So, today, the status of a foreign language is growing rapidly. Learning languages is a requirement of time. Society needs the highly qualified specialists with good knowledge of foreign languages, professionals who are ready to take part in different international cooperation.

Forming preparedness for professional foreign communication of future civil defense specialists is one of the integral features of the personality of future civil protection experts. We determined its basic structural components. The incentive and motivational component (implies a level of formation of future civil defense specialists cognitive needs and interests, and strong qualities which is aimed at

developing foreign language training), cognitive and structural components (aimed at obtaining and enriching information about the essence and structure of foreign language activities, its functions and for implementation skills for operation the information), activity and personal components (formed during writing exercises and practical tasks, writing essays, papers and dissertations, different practices, etc.), generalized component (combines three major components and shows its interconnection between these components) are analyzed in the article.

Thus, the foreign language competence of specialist civil defense is the important part of professional education. There are some benefits of learning foreign language such as personal development of future specialist civil defense, his ability to apply knowledge and skills in professional activities. Foreign language competence of specialist civil defense is an important part of professional education.

Keywords: *professional communication, specialist, civil defense, preparedness, component.*